

V A K B L A D

BOS & NATUUR

3

JAARGANG 1
JULI 2010

Neotropical Butterfly Park ontpopt

Groene Visie

Symposium bosbeheer
Amazonia

Multi-disciplinary
Landscape Assessment

TOMAHAWK N.V

- Wagenwegstraat 71 Tel: 422682 / 421812 Fax: 422682
- Hermitage Mall Unit: 208 Tel: 530442
- Maretraite Mall Unit: 37 Tel: 554003
- Kwattaweg 246 Tel: 497815
- Zwartenhovenbrugstraat 231 Tel: 471493

www.tomahawk-outdoorshop.com / e-mail: tomahawk@sr.net

			Silva kompas	Bushnell Back Track electronisch kompas	Garmin GPS
					

Husqvarna

Great experience

Distributed by INTRAMAR N.V.

Hk. Timmerman- en Prinsenstraat 2 Paramaribo Centrum Suriname
Phone: 597 – 422538 / Fax: 597 – 520672 / Email: intramar@sr.net

Beste lezer,

Het is iedere keer weer een uitdaging om een editie van het Vakblad BOS & NATUUR samen te stellen waarmee wij u op de hoogte brengen van actuele ontwikkelingen in de sector bos en natuur. Wij vinden het belangrijk dat we van elkaar weten waar we mee bezig zijn, welke algemene ontwikkelingen er gaande zijn en wat we daarom kunnen verwachten, nu en in de nabije toekomst. Zo is er in het afgelopen jaar regelmatig nieuws geweest over de Groene Visie van Suriname. Maar waarom een groene visie? Wat houdt die in en wat kunnen we er van verwachten? In dit nummer laten we het Ministerie van Planning en Ontwikkelingssamenwerking (PLOS) aan het woord om u daar meer over te vertellen.

Dat Suriname concrete stappen neemt in het groene beheer van ons bos, kunt u verder lezen in het artikel over de recente ontwikkelingen in de bosbouwsector: het kritisch evalueren van de bosheffingen.

Om auteurs te ondersteunen in het schrijven van artikelen is in de afgelopen maanden een schrijfvaardigheidstraining verzorgd. Twintig personen hebben enthousiast aan deze training deel genomen en naar hun zeggen veel geleerd. Van enkelen hebben we reeds een artikel voor dit nummer ontvangen.

Met deze en andere artikelen, waaronder onze terugkerende rubrieken over ondermeer studenten, bedrijven en veldbezoeken, willen we u weer veel leesplezier toewensen en hopen ook uw schrijfbijdrage voor het vakblad te mogen ontvangen!

Sita Silos-Gangadin

Directeur CELOS

Colofon

Het Vakblad BOS & NATUUR is een initiatief van het Centrum voor Landbouwkundig Onderzoek in Suriname (CELOS), verschijnt vier keer per jaar en wordt mede mogelijk gemaakt door Tropenbos International Suriname (TBI Suriname) en WWF Guianas. Environmental Services & Support (ESS) is betrokken voor ondersteuning in de uitvoering.

Redactieadres

Prof. Dr.ir. J. Ruinardlaan
CELOS complex
Telefoon: 490128
E-mail: bosnatuur@gmail.com

Contactredacteuren

Sietze van Dijk, Rudi van Kantzen

Redactie

Astra Singh (TBI Suriname)
Rutger de Wolf (ESS)
Jerrel Pinas (WWF Guianas)
Grace Tjon (CELOS)
Armand Moredjo (WWF Guianas)

Advertenties

Rutger de Wolf
Telefoon: 531425 / 8955747
E-mail: bosnatuur@gmail.com

Vormgeving

Mirella Klas,
www.studiopositivevibez.com

Druk

Quick O Print

Foto voorpagina

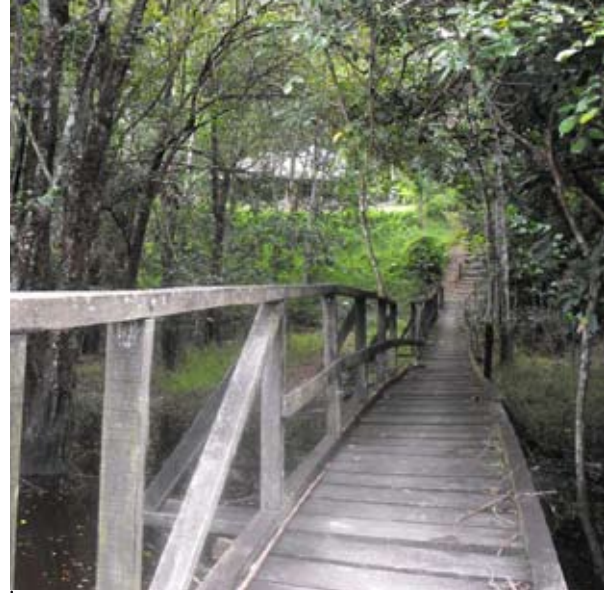
Rutger de Wolf

Auteursrechten

Het auteursrecht op de inhoud van het artikel wordt uitdrukkelijk voorbehouden aan de auteur van het betreffende artikel.

Overname van artikelen of foto's uit het tijdschrift kan alleen na schriftelijke toestemming van het CELOS.

De meningen verwoord in dit vakblad zijn die van de schrijvers en geïnterviewden en reflecteren niet noodzakelijkerwijs de visie van de sponsors en uitgevers.

BRUG BIJ PAKULI EMPLACEMENT
BEELD: SERANO RAMCHARAN

INHOUD

- 4 **Nieuws & agenda**
- 5 **De Student:** Lisa Amatnoh
- 6 **Groene Visie**
- 8 **Symposium bosbeheer Amazonia**
- 10 **Veldbezoek:** Boven-Coesewijne natuurreserveaat
- 12 **Multi-disciplinary Landscape Assessment**
- 14 **Herziening bosheffingen**
- 16 **Fotoreportage**
- 18 **De Boom:** Rozenhout
- 20 **Bedrijfsrapportage:** Neotropical Butterfly Park
- 22 **Vogels Spotten**
- 24 **CBN projecten**
- 27 **NTFP:** Podosiri
- 30 **Veiligheid:** EHBO
- 32 **Ingezonden foto**

AGENDA

7 september

Duurzame dinsdag

16 september

Internationale dag voor de bescherming van de ozonlaag (VN)

4 oktober

Wereld Dierendag

13 oktober

Internationale dag voor de beperking van natuurrampen

16 oktober

Wereld voedseldag FAO (Food and Agriculture Organization van de VN)

6 november

Internationale dag voor het voorkomen van de vernietiging van het milieu en gewapende conflicten

Heeft u een nieuwsitem of geplande activiteit die u hier graag zou willen plaatsen?

Stuur uw item naar:

bosnatuur@gmail.com

Houd rekening met de verschijningsdatum van het volgende nummer:

Oktober 2010

BEELD: DOMINIEK PLOUVIER

ERRATA editie no. 2:

Pag. 10: "mangrovestruiken" moet "mangrove-achtige struiken" zijn.

Pag. 11: het aantal in Suriname voorkomende vogelsoorten is niet 576, maar 730.

Op pag. 14 wordt verwezen naar een figuur waarop de gebieden staan aangegeven waar actief aan goudwinning wordt gedaan. Deze figuur is per abuis niet geplaatst.

KORT NIEUWS

BEELD: EMIEL ROES

HERZIENING BOSHEFFINGEN

Eerder dit jaar startte de Stichting voor Bosbeheer en Bostoezicht (SBB) in samenwerking met de Food and Agriculture Organization (FAO) een project waarmee de mogelijkheden tot herziening van de bosheffingen nader worden onderzocht (zie ook het artikel op pagina 14 en 15). Hierbij moet met name gedacht worden aan een herziening van de hoogte van de concessie-rechten en de heffingen (retributie) op rondhout. Daarnaast wordt, samen met Tropenbos, aandacht besteed aan

de heffingen op de zogenaamde kleine houtwaren. Om u te informeren over de voortgang en resultaten van dit project geeft de SBB regelmatig een nieuwsbulletin uit, waarvan recentelijk de eerste is verschenen. Heeft u belangstelling maar dit nog niet ontvangen, dan kunt u contact opnemen met de SBB (tel. 483131, E-mailadres: sbbsur@sr.net). Het bulletin wordt u dan toegestuurd. ♦

Bron: SBB

BEELD: EMIEL ROES

EX-MILITAIREN VOLGEN BOS- EN NATUUROPZICHTERSOPLEIDING!

Vijfenvestig ex-militairen volgen een bos- en natuuropzichtersopleiding op het Jan Starke Opleidings en Ontspannings Centrum (JSOOC) te zanderij, Para. De opleiding is in april 2010 gestart en bestaat uit praktijk- en theoretische cursussen. Bij de afronding van elke cursus ontvangt de cursist een certificaat. Met dit certificaat kan de cursist, ook bij vroegtijdige beëindiging van de

opleiding, op zoek gaan naar een baan. In de komende vijf maanden worden praktijkcursussen verzorgd in service, onderhoud en werken met de motor-kettingzaag, management- en rapportagetechnieken. Daarnaast wordt er ook een EHBO- en computercursus verzorgd. ♦

Bron: JSOOC

BEELD: MERDY SEWOTAROENO

STUDENT IN DE PRAKTIJK

Stagiaire werkt mee aan olieproductie uit awarra vruchten

Het wordt vaak geconcludeerd: de bos en natuursector in Suriname heeft een capaciteit probleem. De beschikbaarheid van personeel dat scholing heeft genomen op het gebied van bos en natuur is zeer beperkt. Toch zijn ze er: de studenten die in deze richting hun studie kiezen. Wie zijn zij, waar richten zij zich op, hoe vergaat het hen tijdens hun studie? Vakblad BOS & NATUUR zoomt in op het potentiële kader van de toekomst en heeft een gesprek met Lisa Amatnoh.

Idris Fredison

Lisa Amatnoh werkt mee in een proefproject van het Centrum voor Landbouwkundig Onderzoek in Suriname (CELOS) om na te gaan hoe je olie op grote schaal uit awarravruchten (*Astrocaryum vulgare*) kunt onttrekken. Ze is hiervoor met een team naar Marchalkreek in het district Brokopondo geweest. "Want," zegt Lisa, "de lokale mensen weten het best hoe je de awarravruchten moet verwerken." Lisa is een 18-jarige student van het Natuurtechnisch Instituut (NATIN) die 10 weken lang stage loopt op de bosbouwafdeling van het CELOS. Naast het awarraproefproject loopt ze ook mee met een krappa-onderzoek en helpt ze met bodemkartering. Haar stageperiode is vooral bedoeld om inzicht te krijgen hoe de organisatie in de praktijk functioneert.

In het awarraproefproject staat de productie van olie uit awarranoten centraal. De oranje eivormige awarravruchten zijn een welbekende vrucht in Suriname, die geproduceerd wordt door de awarapalm met haar vlijmscherpe doornen op de takken en bladeren. Voor het

project worden de awarra's verzameld, gedroogd en gebroken met een zwaar apparaat. "De awarra ruikt lekker," zegt een lachende Lisa. "Als ze gebroken zijn, krijg je drie verschillende lagen te zien: de harde kern, de droge schil en het vruchtvlies. Deze lagen worden met de hand van elkaar gescheiden en het vruchtvlies wordt daarna met een blender vermalen en opgeslagen in de diepvries. De traditionele wijze van bereiding om uiteindelijk olie te krijgen, moet het CELOS nog van de binnenlandbewoners te weten komen. Voor de verschillende onderzoeken gaat Lisa met het CELOS het veld in, waar ze geen moeite mee heeft, integendeel. "Ik ben liever in het veld dan op een kantoor, omdat je in het veld meer leert dan alleen de theorie. De praktijk vertelt me meer dan kantoorwerk," zegt Lisa. Ze werkt heel prettig op de bosbouwafdeling en doet mee met alle werkzaamheden. Ze wordt begeleid door Maureen Playfair en leert er nieuwe vaardigheden bij zoals het vastleggen van vergaderingen. "Jammer genoeg duurt mijn stage maar tot 30 juli 2010," vult Lisa aan.

Lisa is in het jaar 2007 begonnen met haar opleiding op het NATIN en zit nu in het derde leerjaar, dat wordt afgesloten met een stageperiode. Het theoretisch deel heeft ze succesvol afgerond waardoor ze na haar stage over gaat naar het laatste leerjaar. In 2010 moet ze afronden met een afstudeerproject in de richting bosbouwproductie. "Ik vind deze richting interessant en belangrijk, omdat het bos heel veel te bieden heeft. Ik geniet daarom ook altijd van de NATIN-excursies, want in de natuur voel ik me compleet thuis. In het bos kom ik helemaal tot rust en kan ik echt genieten van al het mooie om me heen. Tijdens een wandeling door het bos sta ik er altijd versteld van hoeveel insecten, vogels, planten en andere diersoorten je allemaal kan tegenkomen."

Na haar opleiding wil Lisa werken en verder studeren in de bosbouwsector. Voorkeur voor een bepaalde werkplek heeft ze niet. Wat haar studie betreft wilt ze graag iets doen in de richting van bosbijproducten of natuurbehoud. "Bij bosbouw denkt men alleen aan houtkap terwijl het bos nog veel meer mogelijkheden biedt. De meeste mensen weten nog onvoldoende over het bos," vindt Lisa. Enkele opties voor haar zijn bosbeheer, natuureducatie, toerisme, het bestuderen van medicinale planten en het benutten van bosbijproducten. "Ik wil er alles aan doen om dit bewustzijn te helpen vergroten. Bovendien zie ik graag dat er in de toekomst alleen deskundigen in de bosbouwsector werken, waardoor de kwaliteit in deze sector naar een hoger niveau getild kan worden." ♦

Idris Fredison is onderzoeksmedewerker van STINASU

'GROEN' ALS MOTOR VAN DE ECONOMIE

De kern van toekomstig Surinaams beleid

'Groen Suriname' moet de nieuwe strategie worden die Suriname zal hanteren om met milieu en natuur geld te verdienen. Hier wordt momenteel hard aan gewerkt onder leiding van het Ministerie van Planning en Ontwikkelingssamenwerking (PLOS). In de nieuwe strategie zijn milieu en duurzaamheid geen sector-doorsnijdende thema's, maar vormen zij de basis voor de economische planning en ontwikkeling van Suriname. De stand van zaken van 'Groen Suriname'.

Annelies Brinkman

Al weer driekwart jaar geleden stonden de kranten enkele dagen achter elkaar vol over de groene visie van Suriname. Ook in februari van dit jaar, rond de presentatie van de resultaten van de klimaatconferentie in Kopenhagen, kwam het unieke groene karakter van Suriname weer even in het nieuws. Maar de afgelopen maanden is het stil rondom de ontwikkeling van de groene visie voor Suriname.

Althans, het lijkt stil. Maar niets is minder waar, zo blijkt bij navraag bij het Ministerie van PLOS, de trekker van de groene visie van Suriname. "Er wordt op dit moment juist hard aan gewerkt", vertelt Sagita Jaggan, senior sector coördinator milieu bij PLOS. Jaggan coördineert het proces van de vorming van de groene visie voor Suriname met de titel 'Groen Suriname'. En dat proces vraagt heel wat coördinatie omdat PLOS er voor kiest er een breed gedragen visie van te maken. Dat betekent dat alle relevante actoren, bedrijfsleven, NGO's, overheid én maatschappelijk middenveld, betrokken worden bij de totstandkoming van de visie.

Nadat in oktober 2009 de eerste plannen voor een groene visie door de regering werden gelanceerd in Suriname en daarna op een klimaatconferentie in Barcelona, is het Ministerie van PLOS verder gegaan met de ontwikkeling van het document. In april van 2010 zijn opnieuw alle betrokken partijen gevraagd hun mening te geven over de concept-visie, inmiddels is er een nieuwere versie, aangepast naar aanleiding van de reacties op het eerste concept van eind 2009.

Juist omdat we met zoveel partijen hier mee bezig zijn, verwacht ik dat de nieuwe regering deze visie wel zal gebruiken.

Deskundigen

PLOS kiest er bewust voor om de visie breed gedragen te krijgen. Er is ook voor gekozen om het schrijven van het stuk uit te besteden aan een aantal deskundigen. "We hebben een werkgroep samengesteld van mensen met uiteenlopende expertises, variërend van mijnbouwdeskundigen tot sociologen en van marketingmensen tot landbouwdeskundigen en economen. Onder leiding van Monique Essed-Fernandes, die verbonden is aan PLOS, werken ze aan het opstellen van het concept. We vinden het belangrijk om samen met externen te werken. Daardoor kunnen we deskundigheid op verschillende gebieden en vanuit diverse sectoren inzetten voor het bij elkaar brengen van gedachten en voor verbreding van de dialoog over Groen Suriname", aldus Jaggan. Op dit moment wordt de laatste hand gelegd aan het conceptdocument. Dit werk wordt gedaan door een werkgroep die bestaat uit enkele deskundigen die vanaf het begin bij het proces betrokken zijn geweest, aangevuld met ambtenaren van de betrokken ministeries waaronder de Ministeries van Arbeid, Technologie en Milieu (ATM), Natuurlijke Hulpbronnen (NH) en Ruimtelijke Ordening, Grond- en Bosbeheer (ROGB). Het finale document zal worden aangeboden aan de Raad van Ministers.

Als het proces verloopt zoals het Ministerie van PLOS het heeft gepland, zal de nieuwe groene strategie één van de eerste stukken zijn die de nieuwe Raad van Ministers te behandelen krijgt. Jaggan erkent dat er een risico bestaat dat deze nieuwe regering niet geïnteresseerd is in de visie. Maar ze acht die kans erg klein. "Juist omdat we met zoveel partijen hier mee bezig zijn, verwacht ik dat de nieuwe regering deze visie wel zal gebruiken. Het zou ook niet goed geweest zijn als we hadden gewacht met dit proces op een nieuwe regering. Dat is zonde van de tijd."

Groen economisch ontwikkelingsplan

Eigenlijk is visie niet het goede woord voor het

document waar nu aan gewerkt wordt. 'Groen Suriname' is namelijk meer een strategie dan een visie. Een strategie voor de ontwikkeling van de Surinaamse economie op een duurzame manier, gebruikmakend van de bijzondere natuurlijke omstandigheden waarmee Suriname gezegend is. De bedoeling is dat deze strategie straks gaat dienen als basis voor het nieuwe Meerjaren Ontwikkelings Plan (MOP). Jaggan legt uit: "Het is dus niet zo dat de ideeën uit 'Groen Suriname' de milieuparagraaf in het MOP gaan vormen. Nee, 'Groen Suriname' is sectoroverschrijdend en vormt straks de basis waarop de Surinaamse economie ontwikkeld moet gaan worden, op een duurzame en milieuvriendelijke manier. In dit 'groene' MOP zullen de zaken uitgewerkt worden in beleidsprogramma's en projecten."

Groenste land ter wereld

Het idee om milieu en duurzaamheid de draager te laten zijn van de Surinaamse economie komt niet uit de lucht vallen. De economie van Suriname is immers al jarenlang gebaseerd op de inkomsten uit natuurlijke hulpbronnen, waarvan aardolie, bauxiet, goud en hout de belangrijkste zijn. Maar de laatste tijd, zoals ook tijdens de verkiezingscampagne duidelijk werd, is iedereen het er over eens dat die hulpbronnen een keer ophouden te bestaan en er dus alternatieven moeten komen. De Surinaamse economie moet diversificeren zodat er een bredere en stabielere economische basis is. Sectoren die dan al snel genoemd worden als kansrijk, zijn de agrarische sector en de toerismesector. Maar 'Groen Suriname' zoekt ook vooral nieuwe duurzame mogelijkheden zoals het te gelde maken van het feit dat Suriname tot de groenste landen ter wereld behoort. Dat kan aan de ene kant door internationale CO₂-compensatiesystemen en aan de andere kant door Suriname als land én de producten van Suriname meer te profileren als groene producten, waar in de toekomst veel vraag naar zal zijn.

Deze aanpak betekent dat in 'Groen Suriname'

alle bestaande én potentiële economische sectoren aan bod komen; mijnbouw, landbouw en agro-industrie (inclusief visserij), bosbouw en houtverwerking, toerisme, handel en industrie, transport, financiële dienstverlening, bouw- en constructie en nutsvoorzieningen (energie, water, communicatie). Maar juist omdat 'Groen Suriname' sectoroverschrijdend is, zal er vanuit de overheid een sterke regie gevoerd moeten worden, geeft Jaggan aan. Een onmisbaar instrument daarbij is ruimtelijke ordening, een beleidsterrein dat in Suriname nu nog onderontwikkeld is. En, zoals altijd bij beleid, zal moeten worden gekeken of de doelstellingen worden gehaald. In de groene visie staan ideeën hoe deze evaluatie vorm kan krijgen. ♦

Annelies Brinkman is consultant en freelance journalist

BEELD: ANNELIES BRINKMAN

PARTICIPANT KIJKEND NAAR DE KROON VAN EEN HOGE JATOBA (RODE LOKUS; *HYMENEAE COURBARIL*) INTAPAJOS BOSRESERVE. BEELD: KENNETH TJON

Bosbeheer en bosbouwkundig onderzoek in Amazonia

Van 18 tot en met 21 mei 2010 organiseerde de Braziliaanse Bosdienst, de Serviço Florestal do Brasil (SFB) in samenwerking met de Europese Unie het symposium 'Forest Management in the Brazilian Amazon and Celebrating 30 years of Forest Research in Tapajos National Forest' in Santarém, Brazilië. Het symposium richtte zich op onderzoek en activiteiten die relevant zijn voor bosbeheer in natuurlijk bos en om strategische acties te identificeren voor beleidsmakers om duurzaam bosbeheer te promoten op regionaal niveau. Behalve Braziliaanse instituten participeerden experts uit Maleisië, Indonesië, Ghana, Peru, Columbia en Suriname. In een speciale sessie werden nationale landenrapportages met betrekking tot hun state-of-art bosbeheer gepresenteerd. Suriname werd hierbij vertegenwoordigd door het Centrum voor Landbouwkundig Onderzoek in Suriname (CELOS) mede vanwege haar historische betrokkenheid als grondlegger van het CELOS Managementsysteem (CMS) voor duurzaam beheer van bossen.

Kenneth Tjon

In de afgelopen twee decennia is er weinig aandacht besteed aan bosbouwkundig onderzoek met betrekking tot bosbeheer in Amazonia. Het Amazone regenbos beslaat ongeveer 5,5 miljoen km² regenbos en behoort toe aan Brazilië, Ecuador, Bolivia, Peru, Columbia, Venezuela, Guyana, Suriname en Frans Guiana. Het overheidsbeleid van deze landen is steeds meer gericht op controle en monitoring als een gevolg van veranderde boswetgeving, bosbeheer en decentralisatie, waarbij de afzonderlijke (deel)staten en bosgemeenschappen de administratie van hun bossen in eigen hand nemen. De meeste onderzoeksinitiatieven

zijn tegenwoordig dan ook van individuele aard en een systematische analyse van de noodzaak van bosbeheer en duurzame bosbenutting op regionaal niveau ontbreekt. Bovendien bestaat er grote behoefte aan onderzoek met betrekking tot opkomende thema's, zoals meervoudig bosgebruik, conservering van biodiversiteit, klimaatsverandering en financiële compensatie voor ecologische diensten.

Zoals in de titel van dit symposium al is aangegeven, is een groot deel gewijd aan het onderzoek dat nu reeds 30 jaar gaande is in een bosreserve van Embrapa in

Tapajos. Naast vele andere onderzoekers heeft ook Dr. Reitze de Graaf (één van de ontwerpers van het CMS) toentertijd het CMS in deze bossen in praktijk gebracht. Op 21 juni 2010 werd tijdens een veldbezoek al snel duidelijk dat er voldoende kaprijpe bomen staan om een volgende oogst van ongeveer 25 m³ per ha te kunnen realiseren. Er is veel uitleg gegeven door onderzoekers van het eerste uur, waaronder Dr. Natalino Jose Silva en Prof. Dr. Jean Dubois. Ook ik mocht dieper ingaan op enkele aspecten van het CMS. Door de eerdere zware oogsten (75-80 m³ per ha), gericht op slechts enkele soorten, waren traditionele soorten zoals mogno (mahonie; *Swietenia macrophylla* en *S. mahagony*) nagenoeg verdwenen. Enkele belangrijke soorten zijn thans andiroba (krappa; *Carapa guianensis*), ipe (groenhart; *Tabebuia serratifolia*) en tauari (ingipipa; *Couratari stellata* en *C. fagifolia*). Aan de concentratie van vruchtschillen rond de krappastammen was duidelijk te zien dat de zaden lokaal worden geraapt en meegenomen voor de productie van krappaolie. Niet ver van de bosreserve is er een gemeenschap van Inheemsen gevestigd die zich hiermee bezighoudt. Dergelijke activiteiten kunnen echter consequenties hebben voor het voortbestaan van de soort als het te intensief gebeurt. De volwassen bomen worden geoogst en de zaden worden meegenomen. Er werd dan ook gewezen op het belang van het sparen van zaadbomen van deze soort. Bij een vluchtige verkenning zag de verjonging er echter wel goed uit.

Ook is een bezoek gebracht aan een gemeenschapsbos dat door lokale mensen wordt beheerd. Vanwege de nieuwe Boswet in Brazilië is de houtkap thans aan banden gelegd. Er wordt een minimale kapdiameter van 50 cm gemeten op borsthoogte (DBH) gehanteerd en per ha mag er niet meer dan 35 m³ worden geoogst. Wanneer het bos door de Inheemsen in eigen beheer wordt gekapt, is de minimaal toegestane rotatie of kapcyclus tien jaar, maar wanneer er een *contractor* met betere uitrusting zoals *skidders* en *bulldozers* aan te pas komt, is de rotatie minimaal 25 jaren. De idee is dat de Inheemsen het bos minder commercieel exploiteren en meervoudig gebruik maken van hun bos.

Ondanks deze praktijkervaringen zijn er nog steeds partijen die twijfelen aan de duurzaamheid van bosbeheer ten behoeve van houtproductie. Lokale gemeenschappen weten nog te weinig over dit onderwerp, wat één van de belangrijkste alternatieven kan zijn voor traditioneel bosgebruik, in tegenstelling tot de bosconversie in de regio. Er schijnt een gebrek te zijn aan informatie, studies en de verspreiding van onderzoeksresultaten naar lokale bewoners en niet-bosbouwers.

In 2006 werd in Brazilië de Wet voor Bosbeheer op Domeinland goedgekeurd en met de instelling van de Braziliaanse Bosdienst (Servicio Florestal do Brasil) werd de adoptie van goed bosbeheer belangrijker in Amazonia. Het is daarom van groot belang dat er een

inventarisatie wordt gemaakt van recente onderzoeksinitiatieven en recent ontwikkelde technologieën en dat er een discussie komt over prioriteiten in bosonderzoek voor de komende jaren. Hiermee ontstaat de mogelijkheid om een regionale onderzoeksinspanning te leveren om data, informatie en kennis te genereren, die het bosbeheer in de regio, zowel voor natuurbehoud als voor houtproductie, zal ondersteunen, maar ook zal dienen om betere bosbeheerpraktijken te ontwikkelen op lokaal niveau.

Door de vele presentaties en discussies was dit symposium erg intensief, met soms meer dan tien uren per dag en simultane sessies van presentaties en discussies. Bij de presentaties van de landenrapporten was het verschil in schaal tussen de Surinaamse bossector en de overige deelnemers opvallend. Terwijl in Suriname niet boven de 200.000 m³ hout per jaar geproduceerd wordt, is er in de andere landen sprake van jaarlijks miljoenen m³ hout en miljoenen ha actief beheerd bos. Natuurlijk valt Suriname qua oppervlak en bosbezit niet te vergelijken met landen als Brazilië, Indonesië en Peru, maar zelfs Ghana die qua oppervlak niet veel groter is dan Suriname, produceert jaarlijks meer dan 500.000 m³ hout.

Hoewel het CMS in haar volle omvang in Suriname nog nooit in de praktijk is toegepast, heeft onlangs een lokaal houtbedrijf belangstelling getoond om in een tweetal van haar kapvakken (200 ha) na een eerste oogst een aantal houtteeltkundige maatregelen conform het CMS uit te voeren. Inmiddels is het CELOS gevraagd om hierbij haar deskundigheid in te zetten. ♦

Kenneth Tjon is bosbouwkundige en werkt bij het CELOS als hoofd van de sectie Natural Resources and Environmental Assessments (NARENA)

PAS GEOOGST GEMEENSCHAPSBOS BIJ TAPAJOS, BEELD: KENNETH TJON

BEELD: SERANO RAMCHARAN

HET VAKBLAD OP VELDBEZOEK

Boven-Coesewijne natuurreserveaat

Het Boven-Coesewijne natuurreserveaat ligt op ongeveer 100 km van Paramaribo en op ongeveer 5,5 km afstand rijden van het dorp Bigi Poika. Dit natuurreserveaat met een grootte van 27.430 ha werd op 26 augustus 1986 ingesteld. Het omvat een mozaïek van ecosystemen en is een waardevol gebied met een hoge biodiversiteit (zeker 600 planten- en 300 diersoorten). De ecosystemen kunnen worden ingedeeld in vijftien terrestrische en tien wetland ecosystemen. Het natuurreserveaat dankt haar naam aan de 1.200 ha grote Coesewijne savanne, de grootste in Suriname voorkomende bruinzand savanne. Voor de natuurliefhebber is een wandeling door de savannes, het bos in de omgeving van Pakuli en een tocht op de Coesewijne rivier een niet gauw te vergeten ervaring.

Serano Ramcharan

Door de Coesewijnerivier op te varen kom je tot rust, vanwege het geruis van de wind en het zien wegrimpelen van het op Coca Cola lijkende water. De zwarte kleur dankt het water aan opgeloste humuszuren, afkomstig van rottende bladeren. Takken steken zo nu en dan uit het water. Vaak zitten aan de onderkant van deze uitstekende takken objecten die op modderhuisjes lijken die, bij het dichterbij naderen, kleine vleermuizen blijken te zijn. Deze zoogdieren vinden de onderkant van een tak geschikt als rustplek.

's Nachts beginnen zij aan hun dagelijkse routine die grotendeels uit het zoeken naar voedsel bestaat.

Vanuit de boot kijk je uit over vrij rustig stromend water en naar natuurlijke oeverbossen. Deze bossen lopen van tijd tot tijd onder water en hebben daardoor weinig ondergroei. Het is ook goed uitkijken geblazen, want je kan de woonplaats van een reuzenotter (*Pteronura brasiliensis*) tegenkomen. Reuzenotters komen veel

voor in de visrijke Coesewijnerivier en hebben de gewoonte op de oever enkele vierkante meters grond schoon te trappelen waar ze op hun gemak kunnen uitrusten. Op deze 'campsites' kan je een 'latrine' vinden, waar ze hun uitwerpselen deponeren. Dit is te herkennen aan de vele schubben die je op de grond ziet of aan de rauwe visgeur die je neusgaten prikkelen, vooral als het verse ontlasting is. Ook zie je net boven het wateroppervlak één of meerdere holen: de slaapplekken van de reuzenotters. Zo'n hol wordt een 'den' genoemd. Als je rustig vaart en van tijd tot tijd dobbert met je boot kan je de reuzenotters horen en ze zelfs tegenkomen. Het is prachtig om de dieren met hun kop boven water uitstekend, snel te zien voortbewegen. De bange dieren vermijden de mens en duiken snel onder om mysterieus te verdwijnen.

Langs de oevers van de kronkelende Coesewijnerivier kan je overdag ook veel bloeiende epifytische planten vinden (planten die onder andere vastge-

hecht groeien op andere planten). Zo vindt je vele *Pleurothallis* en *Scaphyglottis* orchideeënsoorten. Je komt ook de ééndags bloeiende *Maxillaria camardii* orchidee tegen en als je geluk hebt, zie je de wat langer bloeiende *Epidendrum nocturnum* die hangend vanuit de takken van een boom naar het wateroppervlak toe helt. Verder vind je veel tayerachtigen en bromelia's. Het wemelt er van de overvliegende vogelsoorten, waarbij je kans hebt alle vijf in Suriname voorkomende ijsvogelsoorten tegen te komen. Soms kom je een duikelaar (*Anhinga anhinga*) tegen, die je verrast door plotseling voor je in het water te duiken. Je vindt onder de vogelsoorten langs de oevers, soorten die geassocieerd zijn met het leven nabij water of soorten die een open ruimte prefereren. Mooi zijn de Trogon soorten (*Trogon species*) of een Sonfowru (*Eurypyga helias*) die je langs de oever kan zien weglopen. Als de Sonfowru opvliegt schrik je van zijn prachtige, rond gekleurde, cirkelvormige patronen op elk van de vleugels.

Deze patronen doen denken aan een tekening van een gloeiende roodbruine zon. Je komt ook langs uitgestrekte graszwampen. Met een beetje geluk kan je op de oever of tussen doodhout aan de kant een brilkaaiman (*Caiman crocodilus*) zien rusten. Deze meten soms 1,5 m of meer. Het voorkomen van toppredatoren zoals kaaimannen en reuzenotters geven de schoonheid, stabiliteit en gezondheid van de wetland ecosystemen van dit reservaat aan. Rondom de Pakuli-landing waar Stichting Natuurbehoud Suriname (STINASU) logeergelegenheden heeft, vliegen veel papegaaiachtigen en toekans over. Vaak komen ze zelfs zitten op de takken van de bomen rondom het emplacement.

's Avonds kwaken de kikkers en kan je diverse concerten meemaken. Een bezoek aan het kamp door nachtvlinders en vreemde insecten, waaronder prachtige kevers staat vast. Onder de kevers vind je soorten van minder dan 1 cm tot de robuuste olifantskevers (*Megasoma acetoni*) van zelfs 10 cm lang. Vaak hoor je het geritsel en lopen van zoogdieren. De aanwezigheid van de zoogdieren kan je vooral in de savannes zien aan de pootafdrukken als je daar overdag loopt. Je vindt bijvoorbeeld pootafdrukken van jaguars (*Panthera onca*), herten (*Mazama americana*) en hazen (*Dasyprocta leporina*). 's Nachts zijn de zogenoemde yorkafowru's (Surinaamse verzamelnaam voor vele soorten, die ook vallen onder verschillende geslachten) en uilen te horen. Geïnteresseerde avonturiers kunnen bij schemering, gewapend met een goede schijnwerper, met een boot opvaren en kennis maken met het nachtelijk leven op, rondom en langs de oevers van de Coesewijnerivier. Al schijnend

met de schijnwerper kom je groene schimmen tegen die plotseling veranderen in spinnen of rode ogen die de aanwezigheid verraden van kikkers of kaaimannen. Als je geluk hebt en goed zoekt, kom je de arapapa (*Cochlearius cochlearius*) of nachtreiger langs de oever tegen. Een bijzondere reiger, die een opvallend fors gebouwde snavel heeft. Eenmaal dichtbij genoeg genaderd, valt het op dat deze forse snavel aan de bovenkant donkerder van kleur is dan de onderkant. Bij het te dichtbij naderen vliegt deze vogel op. Bij het horen van het geluid dat deze vogel maakt zal al gauw worden opgemerkt waarom het de lokale naam arapapa heeft gekregen.

Al met al is een bezoek aan het Boven-Coesewijne natuurreservaat zeer aan te bevelen. De hoge aantallen aan soorten die er te zien zijn en al het andere natuurschoon geeft de bezoeker een rustig en vrij gevoel en voert terug naar het bewustzijn van hoe belangrijk het is om deze prachtige natuur te behouden en te conserveren. ♦

Serano Ramcharan is onderzoekscoördinator bij STINASU

Een bezoek aan het kamp door nachtvlinders en vreemde insecten, waaronder prachtige kevers staat vast.

KARAKTERISERING VAN HET CAROLINAGEBIED

Momenteel wordt er in het Carolinagebied een Multidisciplinary Landscape Assessment (MLA) uitgevoerd. Het Carolinagebied beslaat onder andere de Inheemse dorpen Cassipora, Pierre Kondre en Redi Doti, het Copi natuureservaat en de CELOS bosbouwproefperken te Mapane. Een MLA is een onderzoeksmethode voor duurzame gebiedsontwikkeling op basis van de mogelijkheden van de lokale bevolking en het aanwezige landschap. Het onderzoek past binnen één van de drie hoofdthema's van het Tropenbos Suriname programma, te weten 'Forest Dependent Livelihoods' oftewel, in het bos levende gemeenschappen die voor hun voortbestaan afhankelijk zijn van hun bos.

Rudi van Kanten

Onder landschap verstaan wij een gebied met zijn bodem, vegetatie, rivieren en kreken, landgebruik en bewoners en al de relaties die plaatsvinden in dit gebied. Voor een beter begrip dienen beleidsmakers en mensen die werkzaam zijn in de bossector een breed inzicht te hebben in hoe en waarom verschillende aspecten van het boslandschap belangrijk zijn voor de bewoners van deze gebieden.

Bij een MLA wordt er in samenwerking met de lokale bevolking een karakterisering gemaakt van oordelen, behoeften, cultuur, organisatie en aspiraties van de lokale bevolking. Dit alles wordt gedaan in relatie tot het lokale boslandschap. Centraal staat de manier waarop de lokale bevolking omgaat met het bos en hoe zij de biodiversiteit in stand houdt. Het bos voorziet ondermeer in voedsel, wild, medicijnen, constructiemateriaal,

brandhout, materiaal voor vlechtwerk, recreatiemogelijkheden en speciale gebruiken (spirituele doeleinden).

De MLA methode is afkomstig van het Center for International Forestry Research (CIFOR) en is, onder andere, met succes toegepast in Indonesië, Papua Nieuw Guinea, Viet Nam, de Filipijnen, Kameroen, Gabon en Bolivia. Een MLA bestaat uit de volgende stadia: het consulteren van de lokale bevolking, het trainen van lokale bewoners en de andere actoren, het gezamenlijk plannen van de MLA, de uitvoering hiervan in multidisciplinaire teams, interpretatie en documentatie van de resultaten, het gezamenlijk bespreken hiervan, en het omzetten van de resultaten in doelgerichte acties.

Tropenbos International Suriname heeft in maart 2009 een MLA training ver-

BEELD: MIRIAM VAN HEIST

zorgd volgens de CIFOR methoden, die aan de lokale omstandigheden is aangepast. Aan deze training hebben 29 personen deelgenomen, onder andere bewoners van Cassipora, Pierre Kondre en Redi Doti en personeelsleden van het Centrum voor Landbouwkundig Onderzoek in Suriname (CELOS), de afdeling Natuurbeheer (LBB), de Vereniging van Inheemse Dorpshoofden in Suriname (VIDS), Culturecom Consulting en Tropenbos Suriname. Naast de genoemde organisaties participeert nu ook de Stichting Wetenschappelijke Informatie (SWI) in het in praktijk brengen van de opgedane kennis.

Voor de Inheemsen die in het project participeren is het van belang dat artikel 10c van het biodiversiteitsverdrag (UNCBD), welke ook door de staat Suriname is ondertekend, wordt nageleefd. Dit artikel luidt als volgt: "Elke verdragslui-

tende Partij dient, voor zover mogelijk en passend, het op de gewoonte stoevende gebruik van biologische rijkdommen in overeenstemming met traditionele culturele gebruiken die verenigbaar zijn met de vereisten van behoud of van duurzaam gebruik, te beschermen en te stimuleren."

De SWI is belast met het sociologische en het CELOS met het technische gedeelte. Het sociologische gedeelte behandelt de historische aspecten van de dorpen, het landschapsgebruik, de bevolkingsamenstelling, beschrijving van het dorp en de huishoudens, en middelen van bestaan. Het technische gedeelte gaat over de beschrijving en het in kaart brengen van de omgeving, het gebruik van planten en dieren en de beschrijving van de vegetatie en de bodem. Het onderzoek heeft een participatief ka-

rakter en vindt plaats samen met de lokale bevolking, het personeel van de participerende instituten (CELOS, NB, VIDS, SWI en Culturecom Consulting), studenten van de Anton de Kom Universiteit van Suriname (AdeKUS) en leerlingen van het Natuurtechnisch Instituut (NATIN). In het onderzoek is zowel de interpretatie van de lokale bevolking als van de wetenschappers en hun assistenten van belang. Enkele van de hulpmiddelen die worden gebruikt zijn Geografische Informatie Systemen en Remote Sensing, waarmee kaarten worden vervaardigd.

De verkregen informatie wordt verwerkt in een gebiedsbeschrijving met kaartmateriaal waarin de voorkomende vegetatietypen, details van planten, dieren en bodem en het traditioneel gebruik hiervan door de lokale bewoners wordt aangegeven. Verder komen ook

de traditionele regels en gebruiken aan de orde die bijdragen aan een duurzaam gebruik en bescherming van de biologische rijkdommen. Gezamenlijk wordt bekeken op welke manier de beschikbare informatie de bevolking het beste ten goede kan komen. Met de gepresenteerde inzichten kan de lokale gemeenschap zich versterken en kunnen de beleidsmakers en mensen werkzaam in de bossector op basis van deze karakterisering van het Carolinagebied beslissingen nemen die beter dan voorheen inspelen op de behoeften van de lokale gemeenschappen en de biodiversiteit in de boslandschappen. Tenslotte wordt er een portfolio van vervolgpogingen gemaakt, die in de toekomst verder ontwikkeld kunnen worden.♦

Rudi van Kanten is Programme Director van Tropenbos International Suriname

Herziening bosheffingen

Dat productiebossen goed beheerd moeten worden om hun functie te kunnen behouden, is tegenwoordig geen discussiepunt meer. Bosbehoud door goed bosbeheer geldt ook voor de bossen van Suriname. Dit is een collectieve verantwoordelijkheid van de bossector aangestuurd door de overheid met als werkmarm de Stichting voor Bosbeheer en Bos-toezicht (SBB).

John Hendrison

Toen in 1947 het Landsbosbeheer (LBB) werd opgericht als bosautoriteit werd bij wet vastgelegd dat bosexploitanten een concessierecht en een kaprecht zouden betalen. Het aanvankelijk extreem lage kaprecht (retributie) werd in 1998 verhoogd tot US\$ 6,00 per m³ geogst hout. Tot dan toe had de overheid geen duidelijk bosbeleid voor ogen en geen duidelijk beeld van de potentiële waarde van het bos. Toch was er een ondubbelzinnige keuze gemaakt voor duurzaam bosgebruik, terwijl onderzoek sinds 1950 had aangetoond dat, om dit doel te bereiken, beheermaatregelen nodig zijn die door de staat moeten worden gefinancierd.

Een voorbeeld van een financieringsmechanisme is het bosontwikkelingsfonds in Indonesië. Daar werden al begin jaren zeventig bosheffingen gebruikt om het fonds op te richten voor de instandhouding van de productiebossen. Bosexploitanten betalen daar US\$ 7,50 voor elke m³ rondhout die uit het bos wordt geogst. Vervolgens kunnen diezelfde bosexploitanten uit het fonds worden gesubsidieerd voor onder andere het aanleggen van nieuwe bosplantages of voor het herstel van selectief geogste bossen.

De overheid kan dus met heffingen op grondstoffen verschillende doelen nastreven. Het is bekend dat de mijnbouw (bauxiet, goud, olie, steenslag) aan een systeem van royalty's en rechten is onderworpen. Ook in de rijstsector worden heffingen gehanteerd door de overheid. Voor bos, dat regenererbaar is en op duurzame wijze kan worden benut, ligt het voor de hand om een deel van de opbrengsten uit de houtproductie te gebruiken voor onder andere infrastructurele voorzieningen en/of bosverbetering. Het uitgangspunt is dat een deel van de brutowinst uit de bosexploitatie terugvloeit in de hulpbron.

In 1999 werd met technische assistentie van de

Food and Agricultural Organization (FAO) een studie verricht om het systeem van bosheffingen te herzien en veel meer te gebruiken als instrument voor productieverhoging en duurzaam bosbeheer. Er werd voor gepleit om het nieuwe stelsel aan te passen aan het bosbeleid. Als bijvoorbeeld gekozen wordt voor de groei van de houtproductie, moet efficiëntie worden beloond en houtverspilling worden afgestraft. Het stelsel moet niet alleen de tarieven voor retributie en concessierecht omvatten, maar ook regels en eisen waaraan concessiehouders moeten voldoen. Als het beleid duurzame bosbouw wil bevorderen, dan moeten aangepaste heffingen als een stimulans werken. Voorop staat niet de maximalisatie van de inkomsten voor de staat, maar de bestemming van de fondsen uit bosheffingen.

De aanbevelingen van de FAO hebben geleid tot een project met de titel "Herziening van de bosheffingen in Suriname", dat op initiatief van SBB op 19 maart 2010 met een seminar van start ging voor organisaties en bosbedrijven van de bossector. In vier presentaties werden de doelstellingen van het project uitgelegd, juridische aspecten belicht en alternatieve vormen van bosheffingen besproken. Het seminar telde 85 deelnemers.

Nadat het project in de sector was geïntroduceerd, werd een enquête uitgevoerd onder 24 bosbedrijven en sectororganisaties. Dankzij de medewerking van deze stakeholders kon de eerste fase van het project worden afgesloten met een verzameling van gegevens die voor het ontwerp van een nieuw heffingstelsel kunnen worden gebruikt. In een vervolgotraject in de periode september tot en met oktober 2010 zullen de voorstellen door consultaties met belanghebbenden uit de bossector op hun haalbaarheid worden getoetst. Verder zal het veldwerk worden afgerond waarbij ook naar de betekenis van de kleine houtwaren zoals weidpalen en brandhout zal worden gekeken. Het laatste wordt gedaan in een project dat momenteel wordt uitgevoerd door de SBB en TBI Suriname.

De studie van 1999 en het recente onderzoek in de bossector geven aanwijzingen dat een mo-

dern stelsel van bosheffingen aan de volgende eisen moet voldoen:

- Er dient een relatie te zijn tussen de hoogte van het kaprecht (retributie) en de handelswaarde van de houtsoorten. Commerciële houtsoorten moeten zwaarder worden belast dan de minder bekende soorten;
- Er moet rekening worden gehouden met de toegankelijkheid van de productiebossen en de transportafstanden tot het verwerkingscentrum (havens en houtindustrie);
- Het stelsel moet flexibel zijn en aanpasbaar aan de marktomstandigheden. Dit houdt in dat de retributie zonder administratieve rompslomp moet kunnen worden verhoogd of verlaagd;
- De controle op de retributie moet tegen redelijke kosten zonder ingewikkelde procedures plaatsvinden, zodat bureaucratie en corruptie zoveel mogelijk worden uitgesloten;
- Er moet serieus worden onderzocht of naast houtconcessies ook directe verkoop van de houtvoorraad van een bosgebied bij opbod kan plaatsvinden. Dit wordt wel "verkoop van hout op stam" genoemd, waarbij de heffing vooraf moet worden voldaan door de koper en de wijze en duur van houtoogst wordt vastgelegd.

De herziening van het concessierecht zal goed moeten worden voorbereid omdat in het verleden vrijwel geen eisen werden gesteld aan de capaciteit van de bosexploitant en het systeem te veel ruimte bood aan speculanten die verkregen concessies konden doorverkopen aan derden. De overheid moet breken met het beleid van lage concessierechten, die sinds de vestiging van de Bruynzeel Houtmaatschappij in 1947 zijn ingesteld, en als stimuleringsbeleid haar doel volkomen heeft gemist. De jaarlijkse verdiensten uit concessierechten van ongeveer SRD 75.000 zijn niet meer dan symbolisch en niet eens voldoende om de administratiekosten voor de inning te dekken. Zonder een drastisch ingreep in het concessiestelsel, kan een herziening

van de bosheffingen niet goed worden uitgevoerd.

In wezen heeft de bossector met een financieringsvraagstuk van duurzaam bosbeheer te maken dat niet alleen de overheid maar alle belanghebbende partijen in de sector aangaat. Omdat er nu vaker dan voorheen wordt overlegd tussen de overheid, bosbedrijven en lokale bosgemeenschappen is er steeds meer consensus bereikt over de noodzaak de bossen in Suriname in stand te houden. Ook over de wijze waarop dat moet gebeuren, groeien de belanghebbenden

geleidelijk naar elkaar toe. Het unieke van het Bosheffingen Project is dat het niet alleen de belangen van de stakeholders kan dienen, maar ook aan de instandhouding van het productiebos een duidelijke bijdrage kan leveren door een concreet financieringsmechanisme voor te stellen. De productiebossen zijn regenererbare hulpbronnen die de financiële middelen voor hun instandhouding ook zelf kunnen genereren. ♦

John Hendrison participeert als consultant in het Bosheffingen Project

BEELD: EMIEL ROES

RESTPRODUCT VAN
HOUTZAGERIJEN,
NAAR SCHATTING
80.000 TOT 100.000 M³
PER JAAR

Afval of grondstof?

BEELD: RUTGER DE WOLF

De boom Rozenhout

Rozenhout is een nationaal en internationaal beschermde boomsoort. De winning van rozenhoutolie, een grondstof in de cosmetische industrie, uit de stam heeft ervoor gezorgd dat de populatie van de soort in gebieden waar het van nature voorkomt drastisch is afgenomen.

Eliza Zschuschen

BEELD: BBS

Namen

Rozenhout (*Aniba rosaeodora* Ducke) behoort tot de familie van de Lauraceae (pisi-familie) en is geen familie van de rozen. De naam is gegeven vanwege het feit dat in vers gezaagde toestand de bast en het hout naar rozen ruiken. In geconcentreerde vorm heeft de olie een onaangename geur en pas in sterke verdunning is de rozengeur waar te nemen. In het verleden werd de boom gekapt om uit het hout een extract of olie te winnen voor goedkope cosmetica (de olie bevat de actieve stof linalool). De internationale handelsnaam, tevens de Braziliaanse naam, is Louro Rosa of Pau Rosa. In Suriname is de soort meer bekend als (Echt) Rozenhout, Rosu-udu en Bambapisi. Andere namen zijn Red Silverballi (Guyana), Bois de Rose (Frans Guyana), Madeira Rosa (Venezuela) en Camino Real (Columbia).

Algemene soortbeschrijving

De boom kan een hoogte van 20 tot 25 meter en een diameter van 40 tot 70 centimeter bereiken. De boom produceert een lichtgeel sap en het kernhout is bruingeel met een groene tint. De bloemen groeien in pluimen, en vormen na de bevruchting gladde bessen die in een kommetje met pukkeltjes en gladde rand zitten. Wanneer de bessen jong zijn, worden ze volledig omgeven door het kommetje, in het eindstadium steken de bessen voor de helft uit het kommetje. Rozenhout komt van nature voor in Columbia, Ecuador, Frans Guyana, Guyana, Peru, Suriname, Venezuela en

Brazilië. In Suriname komt rozenhout vrij veel voor in het Boven-Marowijnegebied.

Het gebruik van de rozenhoutboom

Het hout werd door binnenlandbewoners onder andere gebruikt in de meubelindustrie, voor het bouwen van huizen en voor de constructie van boten. Voor 1960 won een onderneming in het District Marowijne olie uit rozenhout, maar door de toenemende concurrentie vanuit Brazilië ging de fabriek dicht. Vanwege de olie die commercieel benut kan worden, is het kappen van rozenhoutbomen volgens de Wet Bosbeheer verboden.

In tegenstelling tot bijvoorbeeld hoepelhout (zie Vakblad BOS & NATUUR nr. 2) en balata (rubberboom) moet bij rozenhout de boom eerst gekapt worden om olie te winnen. Het oogsten van het NTFP product (olie) gaat daardoor ten koste van de gehele boom. Bij hoepelhout en balata zijn methoden ontwikkeld om alleen het hars / de olie te winnen en de bomen te laten voortbestaan. Voor rozenhout is dat niet het geval. Bij het winningproces wordt gebruik gemaakt van een distilleerapparaat. Hierbij wordt stoom langs kleine stukjes hout die uit de stam worden gehakt naar boven geleid. De stoom neemt de vluchtige stoffen, waaronder het hars, uit de houtdeeltjes mee. Het condensaat wordt vervolgens opgevangen en verwerkt tot rozenhoutolie. Het is vooralsnog niet mogelijk om de boom te laten staan en uit andere delen ervan olie te winnen. Om die reden begint deze soort steeds schaarser te worden.

Op de wereldmarkt is Brazilië de enige leverancier van rozenhoutolie. Vanwege de grote vraag naar olie in de cosmetische industrie als bestanddeel van shampoos, parfums, gezichtscrèmes etc. was de Braziliaanse overheid genoodzaakt wettelijk vast te stellen dat voor elke boom die gekapt wordt een nieuwe geplant moet worden. Pogingen om de boom te cultiveren zijn mislukt. De groei is namelijk erg afhankelijk van onder andere specifieke klimatologische omstandigheden, regenval en lage stand van rivieren. De productie zal verder

afnemen, aangezien het vinden van de in het wild groeiende bomen voor het winnen van olie steeds moeilijker wordt. Men moet langere afstanden afleggen om de vindplaatsen van de schaars voorkomende wilde bomen te bereiken. Deze vindplaatsen zijn dikwijls slecht begaanbaar, waardoor het economisch minder of niet rendabel is om de olie te winnen.

Bescherming van rozenhout

Wereldwijd wordt erkend dat rozenhout bescherming behoeft, vanwege de grootschalige winning van olie. Gegevens van 2010 tonen aan dat tussen 1937 en 2002 ruim 13.000 ton rozenhoutolie door Brazilië is geëxporteerd ten koste van meer dan 700.000 bomen. Uit onderzoek in Brazilië blijkt dat, ondanks de grote vraag naar de olie, de exporthoeveelheden afnemen vanwege het verdwijnen van bomen. De huidige productie voor de wereldmarkt is ongeveer 100 ton per jaar. De belangrijkste klanten zijn de VS en Europa met Frankrijk en Zwitserland aan de top. Ook in Frans Guyana is de populatie van de soort sterk afgenomen als gevolg van overexploitatie.

De *Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora* (CITES), de conventie ter bescherming van handel in bedreigde planten- en diersoorten, heeft rozenhout dan ook gecategoriseerd als een soort die wordt bedreigd met uitsterven, indien de handel ongereguleerd wordt voortgezet (de zogenaamde Appendix I-soorten). CITES reguleert dan ook de handel tussen landen middels het uitgeven van speciale vergunningen.

Een positieve ontwikkeling is dat sinds de jaren '60 een synthetische linalool op de markt is gekomen, waardoor de druk op de rozenhoutpopulatie is verminderd. Mede om die reden is de rozenhoutolie productie in Suriname, Peru, Columbia en de Guyana's verwaarloosbaar geworden, en wordt deze bovendien uitsluitend op de lokale markt afgezet. ♦

Eliza Zschuschen is Assistent Onderzoeker bij het Nationaal Herbarium van Suriname

www.ess-environment.com
info@ess-environment.com
tel 531425 / 8955747

Dear friends,

For a limited time we're offering the low, low **labor charge of only SRD 50.-** (cost of parts is not included) for a **complete top end repair** on your Husqvarna, or Stihl 070 chainsaw.

When we repair your saw's top end, you'll get 10% off a brand new OEM cylinder assembly, complete gasket set, fuel line and fuel filter. We also offer a complete inspection service.

Got a broken saw? Not sure what the problem is? No problem. Send it to our certified mechanics and we'll inspect it at a **low charge of SRD 25.-** and give you a free repair estimate.

If you have any questions, just give us a call **422538** Monday through Friday from 7.30 am to 4 pm.

Good cutting,
From All of Us at **INTRAMAR**

NEOTROPICAL BUTTERFLY PARK

Vlinderbedrijf ontpopt

BEELD: MIA STREGELS EN RUTGER DE WOLF

Op nog geen half uur rijden van Paramaribo ligt in Lelydorp een speciaal stukje tropische natuur. Een bebost terrein van één ha is daar onder de vaardige leiding van Amira en Ewout Eriks omgetoverd tot een indrukwekkend vlinderpark. Er worden vlinders gekweekt en toeristen kunnen bij rondleidingen dit proces van dichtbij zien. Om het vlinderpark beter te exploiteren opende Neotropical Butterfly Park N.V. op 16 juli 2010 nieuwe vlinderattracties voor het publiek: een vlindertuin, educatiecentrum, expositieruimte met panorama, speeltuin en winkel. Dit alles vormt een educatieve en recreatieve aanvulling op de vlinderkwekerij van exportbedrijf N.V. Neotropical Insects, waar het indrukwekkende metamorfoseproces van vlinders bewonderd kan worden van ei, rups, pop tot imago, de volwassen vlinder. Het zijn niet de imago's die geëxporteerd worden, maar de poppen. Deze vlinderpoppen worden afgenomen door vlindertuinen elders in de wereld.

Mia Stregels

Dit is het eerste bedrijf in Suriname dat vlinders als nieuwe natuurlijke hulpbron economisch ontwikkelt. Sinds 1996 worden een twintigtal soorten voor de export gekweekt, waarvan de meeste dagvlinders zijn. Dit is maar een fractie van de 1462 soorten dagvlinders die van Suriname bekend zijn, zoals *Morpho achilles* met fel blauwe band geflankeerd door zwart op de vleugels, *Catonephele acontius*, waarvan mannetje en vrouwtje er heel verschillend uitzien, fraaie *Heliconius* en *Papilio* soorten, *Mechanitis polymnia* met schitterende zilverkleurige poppen, en *Caligo teucer*, de uilvlinder met grote waarschuwendende vleugelogen.

Een zwart-wit gestreepte vlinder bekend als Zebra en Head-for-Tail butterfly, *Colobura dirce*, heeft een vergrote vleugelpunt aan de achtervleugel met het misleidende patroon van een kop. Er zit één mot bij, de venstervlinder *Rothschildia*. Met veel geduld, nauwkeurig waarnemen en experimenteren is voor elke vlindersoort de juiste kweekmethode achterhaald. Dat komt vooral neer op het bieden van de natuurlijke habitat op een controleerbare manier, nagemaakt in luchtige hokken en kassen van gaasdoek. Een uitgebreide plantenkwekerij voorziet in de voedselplanten van de rupsen, die dagelijks 100 potten met planten nodig

hebben. Vanuit een groot bassin van 3,5 meter diepte zorgt een ingenieus watersysteem voor automatische watervoorziening met opgeloste voeding voor de planten. Pas als de rupsen zich flink tegoed hebben gedaan aan de bladeren die ze prefereren, verpoppen ze zich. Dit is het kritieke stadium voor de export. De beste poppen worden zorgvuldig geselecteerd. Hoewel vlinderpoppen zo op het oog een levenloze indruk maken, moet deze levende have tijdig de plaats van bestemming bereiken, voordat de vlinders uitkomen. Timing is cruciaal. Dit betekent dat selectie, verpakking, transport naar de luchthaven en vervolgens de lange vliegreis goed gepland en gecoördineerd moeten zijn. Bovendien moet elk pakket een vergunning hebben van de Afdeling Natuurbeheer van het Ministerie van Ruimtelijke Ordening, Grond- en Bosbeheer en geïnspecteerd zijn door jachtopzieners van dit ministerie. Dit is geen vlotte *one-window* aangelegenheid. De aanvraagprocedure is ingewikkeld en tijdrovend. Het bedrijf moet zelf de jachtopzieners ophalen en terugbrengen. Als de juiste handtekeningen en stempels niet gezet zijn, gaat de zending niet door, met alle nare gevolgen van dien.

Omdat in feite alles buiten gebeurt, komen ratten en awari's op de kwetsbare vlinders en rupsen af. Soms wordt in één nacht alles opgegeten. Deze en andere tegenslagen, zoals het mislukken van vergunningen en verzendingen, maakt het bedrijf al vanaf het begin mee en het ervaart deze obstakels nog steeds.

Kwekerij en park zorgen voor werkgelegenheid, want de verzorging van eieren, rupsen, poppen, vlinders en planten, en het verzendklaar maken van de exportpoppen zijn arbeidsintensief. Bij het park zijn verder gidsen en educatieve medewerkers in dienst. Ook is er plaats voor stagiaires. Vanaf mei 2010 loopt bijvoorbeeld een toerismestudente van het NATIN stage om een SWOT-analyse te maken en de sterke en zwakke kanten van het bedrijf te onderzoeken. Bovendien is er een gunstige *spin-off* voor Lelydorp en omgeving. Touroperators hebben al jarenlang het park in het assortiment opgenomen en scholen maken er graag gebruik van voor excursies.

De nieuwe faciliteiten, waarin het bedrijf vanaf 16 juli 2010 voorziet, zijn omvangrijk en vloeien voort uit het project "Duurzaam vlinders kweken", dat in januari 2008 van start ging. Naast verbetering van het kweekproces ligt de nadruk vooral op het tentoonstellen van de vlinders, inclusief de verschillende levensstadia en de planten waarvan ze leven, (en op natuureducatie, waarbij educatie gecombineerd wordt met kunst. Dit project wordt uitgevoerd in samenwerking met Vlindertuin Berkenhof in Nederland, en wordt voor de helft gefinancierd door het Programma Samenwerking Opkomende Markten (PSOM) van het Ministerie van Buitenlandse Zaken van Nederland. Er vindt regelmatig strenge controle plaats op voortgang en juiste uitvoering.

Kunstzinnige uitingen kom je her en der tegen, zoals vlinder- en plantentekeningen van Wim Eriks, een kleurige houten vlinder om je hoofd in te steken en zo

een leuke foto te maken en kunststukken in de nieuwe vlindertuin, onder andere in de vorm van plankwortels. Het artistieke hoogtepunt is het levensgrote panorama geschilderd door Wim Eriks; Surinaamse landschappen, van modderbank tot Voltzberg, ontrollen zich voor je ogen in een ronde zaal aangekleed met natuurlijke materialen.

Een speciaal kinderhoekje, bibliotheek en insectenmuseum liggen ook in het verschiep. Een deel van het educatiecentrum is te huur voor workshops. De promotie van het bedrijf gaat volgens een marketingplan. Folders en posters worden verspreid op plekken waar veel toeristen komen. Een informatieve website wordt binnenkort toegankelijk voor het grote publiek. "Het groeit ons bijna boven het hoofd", vertelt Amira Eriks. "Het zijn zoveel gebouwen met een hele nieuwe moderne vlindertuin erbij, plus een educatief bospad door een flink stuk bos." Ze wil ook graag activiteiten voor kinderen organiseren.

Het is duidelijk dat het park vanuit een visie is ontworpen, die niet alleen de zakelijke kant van de bedrijven betreft, maar vooral ook aandacht schenkt aan het educatieve, zodat bezoekers op verschillende manieren kennis maken met de levenswijze van vlinders, met de verschillende relaties tussen planten en dieren, en dat zij zich bewust worden van het belang van natuur en biodiversiteit, en dat wordt ingezien dat habitatvernietiging, zoals ontbossing, desastreus is voor vlinders.

In de loop van 14 jaar is deze onderneming met hard werken en veel doorzettingsvermogen uitgegroeid tot een professioneel, duurzaam bedrijf. Met de exploitatie van de nieuwe faciliteiten zal het zich ontpoppen tot een belangrijke toeristische bestemming in Wanica met hoge educatieve en artistieke waarde. ♦

Mia Stregels is medewerker van de Nationale Zoölogische Collectie van Suriname

BLOOD COLLARED WOODPECKER. BEELD: DOMINIEK PLOUVIER

Vogels spotten in Suriname

Als we in Suriname over vogels praten, dan denken de meeste Surinamers aan kooivogels. De zangsport met picolet (*Oryzoborus angolensis*), twa-twa (*Oryzoborus crassirostris*) en rowti (*Sporophila minuta*) is heel populair, en is waarschijnlijk in Suriname geïntroduceerd door de Chinese immigranten. Onlangs is een mooi boek gepubliceerd over deze kooivogels die behoren tot de vinkachtigen (Emberizidae). Andere vogels die in Suriname in kooien worden gehouden, zijn de ara's of raven (*Ara spp.*), toekans of kuyake (*Rampastos spp.*) en tal van papegaaien, waarvan de orange-winged parrot of kulekule (*Amazona amazonica*) de meest voorkomende en ook meest in gevangenschap gehouden soort is.

Dominiek Plouvier

Er zijn echter veel meer vogels in de Surinaamse natuur aan te treffen. In totaal zijn er officieel zo'n 730 vogelsoorten in Suriname gezien, en elk jaar wordt daar wel een nieuwe soort aan toegevoegd. Dit zijn dan vaak trekvogels uit Noord- of Zuid-Amerika die tot dan toe nog niet in Suriname waren gezien. Zo werd vorig jaar bij Weg naar Zee de belted kingfisher gezien. Een paar jaren geleden is ook op Brownsberg een oilbird gezien, die ook nog nooit in ons land was gerapporteerd.

Vorig jaar heeft WWF Guianas de "Annotated Checklist of the Birds of Suriname" gepubliceerd, geschreven door Otte Ottema, Jan Hein Ribot en Arie Spaans. Deze checklist geeft een overzicht van de 739 soorten en ondersoorten per orde en familie. En voor elke (onder)soort wordt aangegeven hoe algemeen deze is, en in

welk landschap deze voorkomt: estuarien, rest kustvlakte, noordelijke savannegordel, laagbos, hoogbos, zuidelijke savannecomplex. De checklist geeft verder aan of de vogel een standvogel is (en dus waarschijnlijk broedt in Suriname) of een trekvogel; dit kan dan een noordelijke trekker zijn (die hier in de noordelijke winter verblijft), of een zuidelijke trekker, zoals de fork-tailed flycatcher (*Tyrannus savana*), die in de zuidelijke winter (april-september) uit het zuiden van Zuid-Amerika naar onze streken trekt.

Vogels spotten (in het Engels: birdwatching) is (nog) niet zo'n populaire sport in Suriname, wel in Europa en de Verenigde Staten. Ook in Frans-Guiana zijn er honderden vogelaars, die hiervoor een vereniging hebben (GEOG) en een aparte mailinggroep. In Suriname zijn er slechts een tiental ingezetenen die vogels spotten en hun gegevens doorsturen naar de database van Jan Hein Ribot. De laatste houdt ook een website over vogels van Suriname bij (www1.nhl.nl/~ribot/ned).

Wel zijn er buitenlandse toeristen die speciaal naar Suriname komen om vogels te spotten. Binnen het ecotoerisme is vogels spotten een speciale branche. Ook al heeft Suriname niet zoveel endemen (soorten die slechts in één land of gebied voorkomen) als de Andeslanden zoals Ecuador, Peru of Colombia. Toch zijn er specifieke redenen waarvoor mensen vogels komen spotten in Suriname: de ongereptheid van de natuur en bepaalde soorten zoals de twee (bijna-)endemen die Suriname rijk is: de arrowhead piculet (*Picum-*

nus minutissimus) en de blood-coloured woodpecker (*Veniliornis sanguineus*). Beide soorten zijn op Peperpot te zien.

WWF Guianas heeft al meerdere projecten ondersteund voor de ontwikkeling van ecotoerisme en meer specifiek het vogels spotten in Suriname. Ondermeer de ondersteuning van Stichting SOLOM voor ecotoerisme in Bigi Pan, Stichting Panda (Frits van Troon) op Tonka eiland, Berg en Dal project, en de Stichting Nature Park Peperpot. Op veel locaties zijn trainingen gegeven omtrent het spotten van vogels en zijn lokale mensen opgeleid. Voor het Peperpot project is naast de financiering van een stukje infrastructuur ook het boek "Birds of Peperpot" gepubliceerd.

Vogels spotten staat in Suriname in de kinderschoenen, en moet nog veel gepromoot worden, onder meer via educatie. Toch zijn er al veel naslagwerken beschikbaar. Het mooiste boek is "Birds of Suriname" van F. Haverschmidt en G.F. Mees. Het is een prachtig naslagwerk met unieke kleurenplaten, doch niet zo handig om in het veld mee te nemen door het formaat en gewicht. Een geschikter handboek voor in het veld is "Birds of Venezuela" van S. Hilty, of "Birds of Northern South America Vol. 1" van R. Restall - et al. Voor beginners zijn de STINASU-boeken van Otte Ottema "De Wilde Vogels van Paramaribo" en Arie Spaans "Kustvogels van Suriname" het meest geschikt.

In tegenstelling tot vele andere landen worden er in Suriname geen soorten met uitsterven bedreigd, mede door de ongereptheid van de Surinaamse natuur. Toch zijn er bedreigingen, vooral in de kustzone, waar de meeste mensen leven. Één van de bedreigingen is de jacht, vooral op kustvogels als reigers en de rode ibis (*Eudocimus ruber*). De laatste is de afgelopen jaren in aantallen achteruitgegaan door de jacht en het gebrek aan middelen voor de afdeling Natuurbeheer van LBB om de jacht te controleren. Ook de aanleg van meer infrastructuur (woningen, landbouw, dijken) in de kustzone heeft een negatieve impact op de kustvogels.

De Surinaamse kust is een uiterst belangrijk gebied voor het overwinteren van tal van Noord-Amerikaanse steltlopers (snepi). Uit onderzoek is gebleken dat van de totale wereldpopulatie van de semipalmated sandpiper (*Calidris pusilla*) ongeveer 60 % langs de Surinaamse kust op de modderbanken overwintert. Ook voor tal van andere steltlopers is de Surinaamse kust van groot belang. Mede daarom is de kust beschermd middels de instelling van de Multiple Use Management Areas (MUMA's). Helaas ontbreken vaak de beheerplannen of

de uitvoering hiervan in de praktijk.

Een andere bedreiging is het vangen van kooivogels voor de zangsport. Met name twa-twa en picolet zijn nauwelijks nog te zien in de vrije natuur. In 2009 heeft WWF Guianas de afdeling Natuurbeheer ondersteund met een project ter registratie van de twa-twa en om de vangst en import beter te controleren. Ook is het de bedoeling om de kweek van kooivogels in gevangenschap te stimuleren, zodat ze niet meer in de vrije natuur behoeven worden gevangen.

In Suriname, en in het regenwoud in het algemeen, is vogels spotten 75 % luisteren, en maar 25 % zien. Veel kleine vogels kun je moeilijk zien, zeker niet zonder verrekijker. Ook de grote, meer kleurrijke zoals toekans, papegaaien, trogons (*Trogon spp.*), jacamars en puffbirds, zie je weinig, maar je hoort ze vaak. Voor het herkennen van vogelgeluiden in het Surinaamse bos, zijn er hulpmiddelen ontwikkeld. Er is een CD-Rom van Peter Boesman ("Birds of Venezuela") en van GEPOG ("Bird Songs of French Guiana") die helpen bij het leren herkennen van vogels op basis van hun zang. Kortom, er is op dit vlak nog veel te ontwikkelen in Suriname, ook voor de promotie van het ecotoerisme, en in lijn met de duurzame ontwikkeling van het land. ♦

Dominiek Plouvier is Regionaal Directeur van WWF Guianas

VHL ADEKUS, BEELD: SIETZE VAN DIJK

SCHOLING EN BEWUSTWORDING IN DE GROENE SECTOR

Het Capaciteitsfonds Bos & Natuur (CBN) startte begin 2009 zijn activiteiten met als doel een bijdrage te leveren aan het vergroten van kennis en bewustwording in de Surinaamse bos- en natuursector. Dit gebeurt door zowel vakinhoudelijke als vakondersteunende scholing. Het CBN heeft een looptijd van drie jaren en aanvragen kunnen tot eind 2011 worden ingediend. Nu, halverwege de looptijd, is het een goed moment om de tussenbalans op te maken en een overzicht te geven van een selectie van projecten die met bijdragen van het CBN zijn gerealiseerd.

Sandra Bihari en Sietze van Dijk

Op verzoek van de lokale CBO Gemeenschapsontwikkeling Semoisi & Penpen is door het CBN bijgedragen aan een project met als doel om middels voorlichtingsactiviteiten en praktijktrainingen de dorpsgemeenschappen van Semoisi en Penpen aan de Boven-Surinamerivier te trainen in ondernemerschap en duurzaam bos- en land-

gebruik. De uitvoering was in handen van de stichting Equalance en het Jan Starke Opleiding- en Ontspanningscentrum (JSOOC) in samenwerking met het Centrum voor Landbouwkundig Onderzoek in Suriname (CELOS) en de Stichting voor Bosbeheer en Bostoezicht (SBB). Uit beide dorpen hebben zowel mannen als vrouwen deelgenomen aan

praktijktrainingen, zoals bosinventarisatie, bosbeheer en houtwinning en de mogelijkheden van bosbijproducten (in het Engels: non-timber forest products (NTFP's)). Daarnaast is ruime aandacht besteed aan het ontwikkelen van ondernemersvaardigheden, het opstellen van een bedrijfsplan, marketing, de toegang tot het verkrijgen van krediet en het verschaffen van inzicht in de verschillende bedrijfstvormen.

Hoewel het project in haar opzet is geslaagd, is vervolg nodig om tot een concreet resultaat te komen. Hierbij hebben de dorpen zelf aangegeven zich te willen organiseren in een coöperatie die gericht zal zijn op zowel landbouw als bosbouwproductie. Het oprichten van deze coöperatie en het opstellen

van een bedrijfsplan en marketingplan zijn de activiteiten waar nu aan gewerkt gaat worden.

Met een bijdrage van het CBN is door de Anton de Kom Universiteit van Suriname (AdeKUS) in samenwerking met de Hogeschool Van Hall Larenstein (VHL-NL) de interactieve training 'GIS en bosgebruiksplanning' verzorgd. Het doel van deze training was om enerzijds de betrokkenen van de AdeKUS op praktische wijze kennis te laten maken met vormen van geïntegreerd- en competentiegericht onderwijs, anderzijds om studenten van zowel AdeKUS, Natuurtechnisch Instituut (NATIN) en VHL én veldwerkers van het Fonds Ontwikkeling Binnenland (FOB; Ministerie van Regionale Ontwikkeling (RO)) kennis te laten maken met GIS als hulpmiddel voor ruimtelijke planning. In een twee weken durende GIS training is op basis van luchtfoto's en satelliet beelden een aantal basiskaarten gemaakt, waarna deze aansluitend in het veld zijn getoetst en verfijnd. Hiervoor zijn in de omgeving van Stoelmanseiland zowel vegetatie- als vogelinventarisaties uitgevoerd. Weer terug in de stad werkten de cursisten aan het analyseren van deze data, waarna zij de resultaten, de (voorlopige) bosgebruikskaarten, presenteerden aan belangstellenden vanuit zowel onderwijs als het Ministerie van RO. Naast het leereffect voor deze internationale groep van studenten en de opgedane ervaring met integrale onderwijsvormen, zijn er waardevolle netwerken gebouwd voor de toekomst.

Naast trainingen, zowel regulier aanbod als 'maatwerk', ondersteunt het CBN ook workshops en seminars zoals de Eerste Nationale Klimaat Conferentie Suriname en een workshop over de inzet van zonne-energie in het Surinaamse binnenland.

De Climate Change Steering Committee (CCS) van het Ministerie van Arbeid, Technologische Ontwikkeling en Milieu (ATM) organiseerde met steun van het CBN de Eerste Nationale Klimaat Conferentie Suriname, op 19 oktober 2009. Tijdens deze conferentie is het publiek geïnformeerd over de stand van zaken op het gebied van klimaatverandering in Suriname. Een zestal nationale en internationale sprekers verzorgden presentaties over verschillende klimaatgerelateerde onderwerpen. Het Ministerie van ATM presenteerde de Surinaamse standpunten ter voorbereiding op de 15de Klimaatvergade-

ring van de Verenigde Naties in december 2009 in Kopenhagen (Denemarken).

Op 15 april 2010 organiseerde de Vereniging Saramakaanse Gezagsdragers (VSG) samen met de AdeKUS - FTeW een workshop met deskundigen uit verschillende sectoren, met als doel kennis en ervaring uit te wisselen over de succes- en faalfactoren van de toepassing van zonne-energie in het binnenland. In totaal leverden 15 deskundigen een bijdrage aan deze uitwisseling van kennis en ervaring en de daarop volgende discussies. Het onderwerp werd daarbij belicht vanuit diverse praktijkervaringen van onder andere Staatsolie Maatschappij Suriname, de Stichting Medische Zending Primary Health

SEMOISI PENPEN, BEELD: SIETZE VAN DIJK

BEELD: SIETZE VAN DIJK

Care Suriname (beter bekend als Medische Zending), Telesur en de UNDP. Met de verspreiding van het verslag wil de organisatie een bijdrage leveren aan het maatschappelijk debat (en indirect aan het overheidsbeleid) over de ontwikkeling van het binnenland met aandacht voor het gebruik van duurzame energiebronnen.

CBN projecten kunnen ook betrekking hebben op voorlichting en bewustwording. Voorbeelden hiervan zijn de deelname van het Ministerie van Ruimtelijke Ordening, Grond- en Bosbeheer (RGB) aan de KKF Jaarbeurs in november 2009 en de heruitgave van de documentaire Tropi Suri van de Stichting Film Suriname.

Mede gezien de vele ontwikkelingen in de bos- en natuursector in relatie tot klimaatverandering en CO₂ heeft het Ministerie van RGB de gelegenheid benut om via de jaarlijkse KKF Jaarbeurs het Surinaamse publiek te informeren over de activiteiten van het Ministerie en haar werkmensen. Hiervoor is, met een bijdrage van het CBN, voorlichtingsmateriaal gemaakt en zijn stands ingericht door onder andere Stichting Natuurbehoud Suriname (STINASU), LBB-Natuurbeheer en het JSOOC. De RGB stands zijn bezocht door ruim 4.000 belangstellenden waarmee een grote doelgroep - en daarmee de doelen van RGB - is bereikt.

De TV-uitzendingen van de film Tropi Suri, een natuurvoorlichtingsfilm door en voor de jeugd van Suriname, was een groot succes en resulteerde in een enorme vraag van diverse scho-

len om over een kopie van deze film te kunnen beschikken voor onderwijsdoelen en de diverse mediatheken. Om hieraan te kunnen voldoen heeft de Stichting Film Suriname (SFS) gewerkt aan een herziene uitgave op DVD, nu ook voorzien van een Engelstalige ondertiteling, en deze verspreid onder 300 scholen in Paramaribo, de districten en het binnenland. De film geeft naast informatie over de rijkdom van het Surinaamse bos, gezien door de ogen van de jonge acteurs (de Surinaamse jeugd), ook veel aanknopingspunten voor verdere discussies tijdens de natuurlessen in het basisonderwijs en vormt daarmee een waardevolle aanvulling op dit onderwijscurriculum.

Alhoewel het CBN specifiek bedoeld is voor capaciteitsversterking, kan het zijn dat een project-idee onderdelen bevat die niet door het CBN gesteund kunnen worden. Om hierin een oplossing te bieden werkt het CBN samen met andere fondsen zoals de Suriname Conservation Foundation (SCF), het Small Grants Programme (SGP) van het UNDP en de National Forest Programme facility (NFP-facility) van de Food and Agriculture Organization (FAO), welke laatste wordt uitgevoerd door de Stichting voor Bosbeheer en Bostoezicht (SBB). Maak gebruik van de mogelijkheden van het CBN en draag zo bij aan een kwalitatieve verbetering van de groene sector. ♦

Sandra Bihari is beleidsmedewerker Milieu op de afdeling Ontwikkelingssamenwerking van de Nederlandse Ambassade, Sietze van Dijk is Capacity Building Officer bij Tropenbos International Suriname

Het CBN is opgezet in overleg met het Ministerie van Ruimtelijke Ordening, Grond- en Bosbeheer, wordt gefinancierd door de Nederlandse Ambassade en beheerd door Tropenbos International (TBI) Suriname. Het doel van het fonds is een bijdrage te leveren aan het vergroten van kennis en bewustwording in de Surinaamse bos- en natuursector. Het fonds kan financiële steun bieden voor het ontwikkelen, uitvoeren en volgen van trainingen, workshops en voorlichtingsactiviteiten en staat open voor de gehele sector, de overheid, het bedrijfsleven en organisaties uit het maatschappelijk middenveld (Non Governmental Organizations (NGO's)/ Community Based Organizations (CBO's)).

NTEFP

Podosiri

BEELD: GREETJE DE WOLF

Vaak worden de bossen vooral gezien als bron voor de grondstof hout. Het bos heeft echter veel meer te bieden dan hout alleen. Dat blijkt wel uit de leefgewoonten en overlevingsstrategieën van bewoners in het bos, die vaak in sterke mate afhankelijk zijn van de producten die het bos hen levert. Deze producten worden de niet-houtige bosproducten genoemd, in het Engels: non-timber forest products (NTEFP). Maar over wat voor producten praten we dan? En waar worden ze voor gebruikt?

Greetje de Wolf en Mariska van der Sluys

De podosiripalm is een lange slanke palm die overal in Suriname in drassige en natte bossen voorkomt. Omdat de hoofdstam aan de basis zijspruiten kan vormen, staan de stammen meestal in groepjes bijeen, dat wordt ook wel een stoel genoemd. In Suriname komen verschillende soorten podosiri voor. De belangrijkste zijn de laaglandpodosiri (*Euterpe oleracea*) die in de zeer natte gebieden groeit en de hooglandpodosiri (*Euterpe precatoria*) die op iets hoger gelegen gronden langs rivieren voorkomt.

De palm produceert trossen met paarse vruchten van 1 tot 1,5 cm doorsnede. Deze vruchten bestaan voor het grootste gedeelte uit een pit met daaromheen een laagje vruchtvlees. Een palm produceert jaarlijks gemiddeld 25 kg vruchten verdeeld over 4 tot 8 trossen. Hiervan kan ongeveer 8 liter podosirisap geproduceerd worden.

In Brazilië wordt de podosiripalm intensief geteeld, en is er een hoogproductieve dwergvariëteit ontwikkeld. Deze produceert de eerste jaren trossen die vanaf de grond geplukt kunnen worden. De bes van de Braziliaanse soort bevat minder suiker en vet dan de Surinaamse soorten,

waardoor de smaak anders is. In Suriname is de teelt van deze variëteit niet goed op gang gekomen omdat er moeilijk aan het zaai zaad te komen is. Daarnaast bleek dat deze variëteit niet zo sterk is als de Surinaamse soorten. Bij zeer natte of droge omstandigheden of bij slecht onderhoud groeien ze slecht of gaan ze dood.

Het Product

Het voornaamste product dat in Suriname gemaakt wordt van de podosiribessen is podosirisap. Voordat de bessen verwerkt kunnen worden tot sap hebben ze meestal al een hele route afgelegd. Podosiriverzamelaars, meestal slanke sterke jongheren, gaan de zwampbossen in op zoek naar rijpe trossen. Met een band om de voeten klimmen ze de palmen in om de trossen te kappen. Weer beneden aangekomen worden de bessen van de trossen gehaald om vervolgens in een rijstzak verder vervoerd te worden. Omdat de bessen in korte tijd verzuren moeten ze zo snel mogelijk bij de podosiriverwerkers gebracht worden zodat ze nog dezelfde dag verwerkt kunnen worden tot sap. De verwerkers wassen de bessen grondig en laten ze daarna weken in warm water. De nu zacht geworden bessen gaan met een scheutje water in een podosirimolen, die het vruchtvlees scheidt van de grote pit. Het sap (vruchtvlees gemengd met een beetje water) wordt gezeefd en vervolgens in zakjes gegoten die direct in ijswater bewaard moeten worden. Het product is ook gekoeld slechts beperkt houdbaar.

De hoeveelheid afval die geproduceerd wordt is aanzienlijk. De pitten en vezels die overblijven worden gebruikt om te composteren, erven op te hogen, of worden gedumpt.

Het sap heeft meerdere eigenschappen waardoor het een erg voedzaam en gezond product is. Allereerst bevat het veel ijzer wat goed is tegen lage salie (bloedarmoede). Ten tweede heeft het veel antioxidanten die de bloedsomloop verbeteren en de groei van kankercellen remmen. Ten derde zitten er gezonde omega-vetten in die een cholesterol verlagend effect hebben. Dit vermindert de kans op hart- en vaatziekten. En ten vierde zitten er veel vitaminen en sporenelementen in die belangrijk zijn voor een goede gezondheid. De drank wordt niet voor niets getypeerd als een drank “san e krakti yu skin”.

Vanwege deze positieve eigenschappen heeft podosiri de laatste jaren internationaal veel bekendheid gekregen. In vele gezondheidsdrankjes die geproduceerd worden in Amerika en Europa is açai (zoals podosiri internationaal genoemd wordt) als ingrediënt terug te vinden. Tot op heden zijn het in Suriname voornamelijk de Marrons en Inheemsen die het podosirisap consumeren. De verwachting is echter dat vanwege de internationale aandacht voor podosiri de Surinaamse consumentenkring zich steeds verder zal uitbreiden naar de andere bevolkingsgroepen.

Podosiriprojecten van de PAS

Marowijne is hèt district als het gaat over podosiriproductie. Op veel plaatsen langs de weg, op de markt en aan huis is het bekende ½ liter zakje podosirisap te koop. Het zijn overwegend vrouwen die zich bezighouden met de productie en verkoop van het sap. Voor hen is het een belangrijke inkomstenbron waarmee ze hun gezin kunnen onderhouden.

De Pater Ahlbrinck Stichting (PAS) is een ontwikkelingsorganisatie die al jaren actief is in het district Marowijne en andere delen van het binnenland. Samen met de lokale podosiriverwerkers is er in 2008 gestart met een project welke als doel had om de economische positie van de podosiriverwerkers in het district Marowijne te versterken. Het project, gefinancierd door de Inter-American Development Bank (IDB), bestond uit een aantal fasen. In de eerste fase werd, in samenwerking met het Centrum voor Landbouwkundig Onderzoek in Suriname (CELOS), onderzocht wat de huidige

methoden van productie en afzet zijn, en hoe die zouden kunnen worden verbeterd. Vier verschillende specialisten voerden dit onderzoek uit en ontwikkelden op basis van de resultaten trainingen op het gebied van marketing, productie, afvalverwerking, en teelt van podosiri. In de tweede fase van het project werden deze trainingen gegeven aan in totaal 42 podosiriverwerkers uit Moengo en Albina, die tijdens de trainingssessies veel hebben geleerd. Tijdens de derde fase is vooral aandacht besteed aan het upgraden van het productieproces van deze podosiriverwerkers en aan het verbeteren van hun afzetmogelijkheden. De cursisten wilden erg graag een verbetering zien van de productieruimtes. Helaas kon het project niet voorzien in het verbeteren van alle 42 productieruimtes, daarom is besloten twee nieuwe productieruimtes op te zetten, één op Moengo en één op Albina, waar alle betrokken podosiriverwerkers gebruik van kunnen maken. Op Moengo is de bouw afgerond, en op Albina zal de komende maanden gekeken worden naar de mogelijkheden.

Voor het verbeteren van afzetmogelijkheden is in samenwerking met de groep een naam ("Marwina Podosiri") en een logo ontwikkeld en zijn nieuwe podosiriprodukten geïntroduceerd. Ook is het standaard verpakkingsmateriaal in een nieuw en uniek jasje gestoken. "Marwina Podosiri" is reeds te koop bij verschillende supermarkten in Moengo en Paramaribo.

Momenteel ondersteunt de PAS lokale bewoners bij het opzetten van drie kwekerijen waar podosiri- en koemboepalmen worden geteeld. Dit traject wordt financieel ondersteund door het CBN fonds van TBI Suriname en het GEF - UNDP Small Grants Program. De palmen worden gekweekt uit zaden van de Surinaamse variëteit, die zijn geselecteerd op basis van grootte van de tros en kwaliteit van het vruchtvlies (smaak en dikte). Deze palmen zullen bij de kwekerijen worden uitgeplant, en daarnaast zal een gedeelte van de palmen ter verkoop worden aangeboden. Met de uitvoering van deze projecten hoopt de PAS een aanzet te geven voor de verdere ontwikkeling van de podosirisector in Marowijne. ♦

Greetje de Wolf en Mariska van der Sluys zijn medewerkers bij de Pater Ahlbrinck Stichting (PAS)

Eerste hulp en de verbandtrommel

Sietze van Dijk

In 2009 vonden er 1.429 bedrijfsongevallen plaats, waarvan 47 % in land- en bosbouw. Acht ongevallen hadden een dodelijke afloop. Het verschil tussen leven en dood kan soms afhangen van een goede EHBO op de werkplek. De EHBO'er moet de juiste opleiding hebben gevolgd en over de juiste middelen beschikken. Wanneer je als hulpverlener moet handelen, volg dan de volgende stappen.

Let allereerst op je eigen veiligheid

Hoe ernstig een situatie en hoe dringend hulp ook nodig is, breng hierbij nooit je eigen veiligheid in gevaar. Nog voordat de hulpverlener zich om het slachtoffer bekommert, zorgt hij er voor dat er geen gevaar is voor zichzelf en omstanders.

Stel de juiste vragen

Om goede hulp te kunnen bieden is het belangrijk te weten wat er is gebeurd. Aan de hand van die gegevens kan een inschatting worden gemaakt wat het slachtoffer mankeert. Stel vragen aan het slachtoffer en eventuele getuigen. Het is hierbij belangrijk om door te vragen en niet te stoppen bij het eerste letsel.

Stel het slachtoffer gerust

Dit is meestal niet eenvoudig, maar wel erg belangrijk! Wees vriendelijk en blijf aardig! Is het slachtoffer agressief, ga uit de buurt maar blijf wel observeren en vraag collega's of relaties om hulp bij het kalmeren van het slachtoffer.

Zorg voor deskundige hulp

Doe dit bij voorkeur niet zelf, blijf als hulpverlener bij het slachtoffer en stuur een omstander er op uit om hulp te halen. Hierbij is het verhaal van cruciaal

belang. Dit is immers de eerste informatie die hulpdiensten krijgen en op grond waarvan zij in actie moeten komen.

Waar moeten ze zijn, wat mankeert het slachtoffer, zijn er meerdere slachtoffers, wat is er precies gebeurd, is er nog steeds gevaar, wie of wat moeten er komen?

Help het slachtoffer op de plaats waar hij of zij ligt

Alleen bij direct gevaar of de dreiging hiervan, overweegt de hulpverlener het slachtoffer te verplaatsen. Bij voorkeur wordt dit overgelaten aan een arts of ambulancepersoneel. Het verplaatsen van het slachtoffer, hoe goed bedoeld ook, zou nog niet ontdekt letsel kunnen verergeren.

Middelen

Voor een goede eerste hulp dient de hulpverlener, naast de juiste kennis, te beschikken over een verbandtrommel met voldoende inhoud. Voor werkzaamheden in bos en natuur voldoet een verbandtrommel met minimaal een standaard B-vulling (zie kader).

Communicatie

Om te kunnen communiceren met de hulpdiensten is het van belang om een goed werkende telefoon (cellulair) of radioverbinding op de werkplek te hebben. Daarnaast is het belangrijk te weten waar je precies bent en hoe de hulpverlening daar kan komen. Global Positioning Systemen (GPS) kunnen hierin uitkomst bieden.

Cursussen

Voor informatie over het volgen van een EHBO-cursus kunt u contact opnemen met het Surinaamse Rode Kruis, gevestigd aan de Rode Kruislaan 24 te Paramaribo (tel. 498410). ♦

EHBO koffer met standaard "B-vulling"

Omschrijving	Aantal
Latex handschoenen, per paar	1
Wondsnelverband, 6 x 8 cm	2
Snelverband Model nr. 1 elastisch	4
Snelverband Model nr. 2 elastisch	2
Veiligheidsspelden, per 6 stuks	1
Witte watten, pakje à 10 gram	2
Synthetische watten, 200 x 10 cm	2
Gaascompressen steriel, 5 x 5 cm pakje à 10 stuks	1
Gaascompressen steriel, 1/16 pakje à 16 stuks	1
Nobaline 8 x 10 cm, per stuk	2
Nobafix, elastisch hydrofiel windsel 400 x 6 cm	3
Cambric windsel Noba 400 x 6 cm	1
Cambric windsel Noba 400 x 8 cm	1
Driekante doek (disposable)	1
Kleefpleister 900 x 2,5 cm	1
Wondpleister 100 6 cm	1
Verbandschaar Lister 14 cm	1
"Kiss of Life"	1
Splinterpincet	1
Flacon Betadine, 10 ml	1

Sietze van Dijk is Capacity Building Officer bij Tropenbos International Suriname

NOOT: Deze veiligheidsrubriek is geschreven in overleg met de Arbeidsinspectie. Zij is bedoeld als een advies aan de praktijk en heeft geen wettelijke of juridische basis. Aan deze informatie kunnen derhalve geen rechten worden ontleend.

CARLTON
SAW CHAIN

Distributed by INTRAMAR N.V.
Hk. Timmerman- en Prinsenstraat 2 Paramaribo Centrum Suriname
Phone: 597 – 422538 / Fax: 597 – 520672 / Email: intramar@sr.net

Het Capaciteitsfonds Bos & Natuur heeft als doel bij te dragen aan het duurzaam beheer en gebruik van onze bossen door het ondersteunen van vakscholing en overige trainingen binnen de bos- en natuursector.

Het fonds wordt uitgevoerd door Tropenbos International (TBI) Suriname.

Oproep tot het indienen van projecten

Waarvoor kunt u terecht bij het CBN fonds?

- Het fonds stimuleert scholing door financieel bij te dragen in de kosten;
- Het fonds ondersteunt zowel vakinhoudelijke als vakondersteunende trainingen;
- Het fonds wil de mogelijkheden van de sector benadrukken en de instroom van nieuwkomers stimuleren;
- Het fonds beoogt verbeterde kennis en competenties van de 'professionals' in de sector.

Wanneer kunt u terecht bij het CBN fonds?

Het hele jaar door kunnen projectvoorstellen worden ingediend. Voor meer informatie kunt u terecht bij TBI Suriname.

Contact: Tropenbos International Suriname, Prof. dr. J. Ruinardlaan, CELOS gebouw, AdeKUS complex, Paramaribo, tel/fax + 597 532001, cbo.tbisur@yahoo.com, www.cbn-suriname.org

FOTO: EGBERT MOERLAND

Sekrepatu Trapu

Uw foto hier?

Stuur uw foto (minimaal 300 dpi) naar
bosnatuur@gmail.com

Een prijs is beschikbaar voor de inzender van de geplaatste foto.
Volgende editie thema: Boom in bloei